

## SPECIFIC CASES OF NOMINAL SYNTAGMA IN GEORGIAN

## სახელურ სინტაგმათა კერძო შემთხვევები ქართულში

Natela Phartenadze

Doctor of Philological Sciences,

Associate Professor of Batumi Shota Rustaveli State University,

Batumi, Rustaveli/Ninoshvili st., 32/35, 6010, Georgia,

+995 577 179 744, natia.phartenadze@bsu.edu.ge,

<https://orcid.org/0000-0001-7919-8635>

**Abstract.** A nominal syntagma and syntagma, consisting of a nominal part, as a rule, form a modifier-modified construction. The structural diversity of the nominal syntagma in the Georgian language is due to the different types of components that make it up. The study showed that the nominal syntagma is represented by five main structural models.

The first type of nominal syntagma, consisting of an attributive modifier and a modified (*akauri ts'q'ali* - local water, *chemi barati* - my map, ...), is the simplest and most common model. The second type, a combination of a substantive modifier and a modified (*mtats'mindis niavi* - breeze of Mtatsminda, *abreshumis ksovili* - silk fabric,...), is also common and expresses the relations of belonging and origin. The third type represents the attributive modifier combined with a noun with a suffix (*lamaz ezostan* - at a beautiful yard, *dzvel kalakshi* - in the old town, *maghal mts'vervalze* - on a high peak, ...). The fourth type, a compound formed by combining a noun with a suffix and a noun without a suffix (*soroshi mjdome* - sitting in a grove, *adamianisgan mok'luli* - killed by a man,...), is a more complex structural unit. The fifth type, a syntagma consisting of two nouns with suffixes (*direkt'ortan molap'arak'ebaze* - at negotiations with the director, *ts'ignze mushaobashi* - in work on a book, ...), deserves special attention. It is structurally the most complex one and expresses specific semantic-syntactic relations. The last model differs from other types in that both components in it have suffixes, and the syntactic connection between them is also interesting.

This structural diversity testifies to the flexibility and expressive richness of the syntactic system of the Georgian language, which once again confirms that nominal syntagmas require detailed analysis.

**Keywords:** Georgian Syntax, Nominal Syntagma, Modifier-Modified Construction, Syntactic Model, Noun with Postposition.

ნათელა ფარტენაძე

ფილოლოგიის დოქტორი,

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის

ასოცირებული პროფესორი,

ბათუმი, რუსთაველი/ნინოშვილის ქ. 32/35, 6010, საქართველო,

+995 577 179 744, natia.phartenadze@bsu.edu.ge,

<https://orcid.org/0000-0001-7919-8635>

**აბსტრაქტი.** სახელისა და სახელისაგან შემდგარი სინტაგმა, როგორც წესი, ქმნის მსახლერელ-სახლერულის კონსტრუქციას. ქართულ ენაში სახელური სინტაგმის სტრუქტურული მრავალფეროვნება განპირობებულია მისი შემადგენელი კომპონენტების სხვადასხვა ტიპით. კვლევამ აჩვენა, რომ სახელური სინტაგმა ხუთი ძირითადი სტრუქტურული მოდელით არის წარმოდგენილი.

სახელური სინტაგმის პირველი ტიპი, რომელიც ატრიბუტული მსაზღვრელისა და საზღვრულისგან შედგება (აქაური წყალი, ჩემი ბარათი...), წარმოადგენს უმარტივეს და ყველაზე გავრცელებულ მოდელს. მეორე ტიპი - სუბსტანტიური მსაზღვრელისა და საზღვრულის კომბინაცია (მთაწმინდის ნიაგი, აბრეშუმის ქსოვილი...) ასევე ხშირად გვხვდება და გამოხატავს კუთვნილებით-წარმომავლობით მიმართებებს. მესამე ტიპი, სადაც ატრიბუტული მსაზღვრელი თანდებულიან სახელს უკავშირდება (ლამაზ ეზოსთან, ძველ ქალაქში, მაღალ მწვერვალზე...), მეოთხე ტიპი - თანდებულიანი სახელისა და უთანდებულო სახელის (ძირითადად ნაზმნარი სახელი) შეერთებით მიღებული შესიტყვება (სოროში მჯდომი, ადამიანისგან მოკლული...) წარმოადგენს უფრო რთულ სტრუქტურულ ერთეულს. განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს მეხუთე ტიპი - ორი თანდებულიანი სახელისგან შემდგარი სინტაგმა (დირექტორთან მოლაპარაკებაზე, წიგნზე მუშაობაში...), რომელიც სტრუქტურულად ყველაზე რთულია და სპეციფიკურ სემანტიკურ-სინტაქსურ მიმართებებს გამოხატავს. ეს უკანასკნელი მოდელი განსხვავდება სხვა ტიპებისგან იმით, რომ მასში ორივე კომპონენტი თანდებულიანია და მათ შორის არსებული სინტაქსური კავშირიც საინტერესოა.

აღნიშნული სტრუქტურული მრავალფეროვნება მიუთითებს ქართული ენის სინტაქსური სისტემის მოქნილობასა და გამომსახველობით სიმდიდრეზე, რაც კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ სახელური სინტაგმები საჭიროებს დაწვრილებით ჩაშლას.

**საკვანძო სიტყვები:** ქართული სინტაქსი, სახელური სინტაგმა, მსაზღვრელ-საზღვრულის კონსტრუქცია, სინტაქსური მოდელი, თანდებულიანი სახელი.

**შესავალი.** ქართული ენის სინტაქსური სისტემა მრავალფეროვანი და რთული სტრუქტურული აგებულებით ხასიათდება. სახელური სინტაგმა, როგორც ენობრივი ერთეული, წარმოადგენს კვლევის ერთ-ერთ საინტერესო სფეროს თანამედროვე ქართულ ლინგვისტიკაში. მიუხედავად იმისა, რომ სახელური სინტაგმა ენის სტრუქტურის მნიშვნელოვან კომპონენტს წარმოადგენს, მისი სრულყოფილი თეორიული გააზრება დღემდე აქტუალურ სამეცნიერო გამოწვევად რჩება.

კვლევის მიზანს წარმოადგენს ქართული სახელური სინტაგმის სტრუქტურული მოდელების სისტემური ანალიზი და სემანტიკურ-სინტაქსური ნაირსახეობების წარმოჩენა. ჩვენი ინტერესის სფეროს განეკუთვნება სახელური სინტაგმის დეტალური შესწავლა, რაც გულისხმობს მისი სტრუქტურული და სემანტიკური ასპექტების წარმოჩენას.

სამეცნიერო ლიტერატურაში არსებული მიდგომების კრიტიკული გაანალიზების საფუძველზე, ჩვენ მიზნად ვისახავთ სახელური სინტაგმის სტრუქტურული მოდელების იდენტიფიცირებას და ქართული ენის სინტაქსური სისტემის მოქნილობის წარმოჩენას.

**მეთოდები.** ნაშრომი ეფუძნება კვლევის შემდეგ მეთოდებს: სინტაქსურ ანალიზს, სტრუქტურულ კლასიფიკაციას და დისკრიპტულ ანალიზს.

**შედეგი.** სახელური სინტაგმის ხუთი სტრუქტურული მოდელის იდენტიფიცირება; სხვადასხვა ტიპის სახელური სინტაგმის დეტალური დახასიათება, სინტაქსური კვალიფიკაციის მინიჭება და ქართული ენის სინტაქსური სისტემის მოქნილობის წარმოჩენა.

**მსჯელობა.** როგორც ცნობილია, წინადადების წევრები ერთმანეთს ენაში შემუშავებული გრამატიკული წესების მიხედვით უკავშირდება. ხოლო წევრებს შორის

ენაში ისტორიულად შემუშავებული გრამატიკული წესების მიხედვით დამყარებულ კავშირს სინტაქსური კავშირი ჰქვია (კვაჭაძე, 2010: 9). შესიტყვება გულისხმობს სულ მცირე ორ სიტყვას. შესიტყვება არ არის სიტყვათა უბრალო, მექანიკური დაკავშირება. „შესიტყვება ისეთ სიტყვათა წყებაა, რომელნიც ერთმანეთთან გარკვეულს დამოკიდებულებაში იმყოფებიან, ეს დამოკიდებულებაა, სიტყვათა რიგს რომ შესიტყვებად ხდის“ (ჩიქობავა, 2010: 94).

არნ. ჩიქობავა შესიტყვების ორ ძირითად ტიპს გამოყოფს: ატრიბუტულსა (სახელებისგან შემდგარი) და პრედიკატულს (ზმნისა და სახელისგან შემდგარი). „შესიტყვება შედგენილობის მიხედვით სხვადასხვა სახის შეიძლება იყოს. მასში შეიძლება შედიოდეს უფორმო სიტყვა და სახელი, უფორმო სიტყვა და ზმნა, სახელი და ზმნა. ყველაზე მეტი შესაძლებლობა ამ თვალსაზრისით სახელსა და ზმნას მოეპოვება, რადგან ისინი ფორმით ყველაზე უფრო მრავალფეროვანნი არიან. შესაბამისად, მათ ურთიერთდამოკიდებულებაში ყველაზე რთული სინტაქსური ურთიერთობაა“ (ჩიქობავა, 2010: 94).

ა. კიზირია გამოყოფს ოთხი სახის შესიტყვებას: ა) ზმნურს; ბ) სახელურს; გ) ზმნისართულს; დ) თანდებულისა და აღნიშნავს, რომ: „შესიტყვებას წარმართავს ზმნა, სახელი ან ფორმაუცვლელი სიტყვა და ემყარება სინტაქსურად არათანაბარი უფლების მქონე სიტყვების შეერთებას“ (კიზირია, 1982: 61).

ა. დავითიანი შენიშნავს, რომ შესიტყვება წინადადების სტრუქტურიდან გამოიყოფა, როგორც ერთმანეთთან გრამატიკულად და სემანტიკურადაც დაკავშირებული სიტყვათა ჯგუფი. ის წინადადების გარკვეულ რგოლს წინადადებასთან მიმართებით (მიკრორგოლს) ქმნის. მკვლევარი შესიტყვებას განიხილავს, როგორც წინადადების შუალედურ სტრუქტურულ ერთეულს, რომელთა წევრებს შორის „აზრობრივი კავშირი გრამატიკულად (მორფოლოგიურ-სინტაქსური საშუალებებით) არის გაფორმებული“ (დავითიანი, 1973: 124-125).

შესაძლებელია, შესიტყვება შეიცავდეს ორ ან მეტ სიტყვას, მაგრამ კავშირი მაინც ორ სრულმნიშვნელოვან სიტყვას შორის მყარდება სინტაგმას ქმნის ორი სრულმნიშვნელოვანი სიტყვა, რომელთა შორისაც არის დაქვემდებარებითი დამოკიდებულება და აუცილებლად უნდა იყოს გათვალისწინებული ფორმისა და შინაარსის მართებულად შეხამება, წინააღმდეგ შემთხვევაში სინტაგმა ვერ იქნება. საენათმეცნიერო ლიტერატურაში არსებული მოსაზრების მიხედვით სინტაგმა შედგება: 1. სახელისა და სახელისაგან (აქურმა წყალმა წყურვილი მომიკლა; ორმა შემთხვევამ გამიტება გული; ეს ბარათი ამ დილით მომიტანა მისმა მძღოლმა; დიდი ხნის შეგუბებულმა გრძნობამ გადმოხეთქა... იყალთოს კედლებს ადგას ნათელი; მთაწმინდის ნიაგმა დამბერა; აბრეშუმის ქსოვილი სცილდება გრანიტის ბიჭებს...) 2. სახელისა და ზმნისაგან (სტუდენტი ესაუბრება, ლექტორს ესაუბრება, საკითხზე ესაუბრება...); 3. სახელისა და უფორმო სიტყვისაგან (ეზოს უკან; სახლის წინ...); 4. უფორმო სიტყვისა და ზმნისგან (წინ მიდის, ადრე წავიდა...) (ჩიქობავა, 2010: 99).

ჩვენი კვლევის ობიექტს წარმოადგენს სახელურ სინტაგმათა შესწავლა. სახელისა და სახელისაგან შემდგარი სინტაგმა, როგორც წესი, ქმნის მსაზღვრელ-საზღვრულის კონსტრუქციას. ატრიბუტული და სუბსტანტიური განსაზღვრებები სწორედ სინტაქსური დამოკიდებულების სახის მიხედვით განირჩევიან: 1. ატრიბუტული განსაზღვრება (აქურმა წყალმა; ორმა შემთხვევამ; ეს ბარათი; ამ დილით; მისმა მძღოლმა...) შეთანხმებულია (სრულად, ნაწილობრივ ან უსრულად) ბრუნვაში; 2. სუბსტანტიური (იყალთოს კედლებს; მთაწმინდის ნიაგმა; აბრეშუმის ქსოვილი; გრანიტის ბიჭებს...) - ოდენ მართული (პირდაპირი წყობის დროს) ან მართულ-შეთანხმებული (ინვერსიული ან გათიშული წყობის დროს).

ლ. კვაჭაძის შეხედულებით „სახელურ სიტყვათა შეკავშირება ოთხგვარია: სუბსტანტიური, ადიექტური, რიცხვითსახელური და ნაცვალსახელური“ (კვაჭაძე, 2010: 34) დასახელებული შეკავშირებანი ზემოხსენებულ სახელურ სინტაგმათა ორ სახეობაში გაერთიანდება (ატრიბუტულსა და სუბსტანტიურში). მიუხედავად იმისა, რომ არაერთი მნიშვნელოვანი ნაშრომი მიემდგნა სახელურ სინტაგმების ანალიზს, ჯერ კიდევ არსებობს საკითხები, რომლებიც სიღრმისეულ კვლევას საჭიროებს. ერთ-ერთი ასეთია თანდებულიანი სახელის შემცველი სინტაგმები. მართალია, ზოგიერთი მკვლევარი თანდებულიანი სინტაგმას ცალკე გამოყოფს, თუმცა არა სახელებთან, არამედ სახელისა და ზმნისგან შემდგარ სინტაგმაში. ამიტომ სახელურ სინტაგმებში, გარდა ზემოაღნიშნული ორი ქვესახეობისა, მესამე ქვესახეობად უნდა გამოიყოს ატრიბუტული განსაზღვრებისა და თანდებულიანი სახელისაგან შემდგარი სინტაგმები. მაგალითად: **ძველ ქალაქში** ყველაფერი უცნაურად გამოიყურებოდა; **მაღალ მწვერვალზე** ასვლას ვერ ბედავდა; ყველა **ლამაზ ეზოსთან** გაჩერდა; კაცი **დიდ საგონებელში** ჩავარდა; ბავშვები **ვიწრო სკამისკენ** გაექნენ; ... მოყვანილ მაგალითებში სინტაგმებად გამოიყოფა შემდეგი წყვილები: **ძველ ქალაქში; მაღალ მწვერვალზე; ლამაზ ეზოსთან, დიდ საგონებელში, ვიწრო სკამისკენ...** ასევე: ხალხი **ამ აზრზე** დამდგარა; მე **ამ კაცში** ცუდს ვერაფერს ვამჩნევ; ჩემს **დედაზე** ბევრს ვფიქრობ... და ა. შ.

აქ ჩნდება ორი კითხვა: ატრიბუტული განსაზღვრება ყოველთვის შეთანხმებულია ბრუნვაში? ყველა შემთხვევაში საზღვრული წევრია წამყვანი და მსაზღვრელი დაქვემდებარებული? ვფიქრობთ, საქმე ყოველთვის ასე არაა. მართალია, „თანდებული უკავშირდება რომელიმე გარკვეულ ბრუნვას, ანუ ესა თუ ის თანდებული, რომელსაც საერთოდ არ აქვს ბრუნვის კატეგორია, სახელისაგან მოითხოვს ამა თუ იმ ბრუნვას“ (გეგუჩაძე, 2010: 22), მაგრამ ბრუნვაში შეთანხმება ვერ იქნება, რადგან თანდებულიანი სახელით შეიძლება იყოს გადმოცემული როგორც უბრალო დამატება, ასევე გარემოება. არც ერთი და არც მეორე წევრი არაა შეთანხმებული და, ბუნებრივია, ასეთ სინტაგმებში გვაქვს მართვა და არა შეთანხმება. თან დაქვემდებარებულია თანდებულიანი სახელით გადმოცემული წევრი და წამყვანი - განსაზღვრება (მსაზღვრელი). სხვა შემთხვევაში კი ყოველთვის საზღვრული წევრია წამყვანი და მსაზღვრელი დაქვემდებარებული. ასევე არ ეწარმოება ინვერსიული წყობა. ამიტომ ცალკე უნდა ჩაიშალოს ამ ტიპის სინტაგმები, ცალკე უნდა მოხდეს მათი განხილვაც და სინტაქსური შეკავშირების სახის კვალიფიციერებაც. აქედან გამომდინარე, ატრიბუტული განსაზღვრება ყოველთვის არ ყოფილა შეთანხმებული, მისი კვალიფიციერება დამოკიდებულია საზღვრულ წევრზე.

რაც შეეხება მეოთხე ქვესახეობას, შეიძლება, სუბსტანტიური (მართული) განსაზღვრების რანგში განვიხილოთ. აქ მოვიაზრებთ იმ სინტაგმებს, რომლებიც შედგება არა მხოლოდ ნათესაობით ბრუნვაში მდგარი არსებითი სახელით გადმოცემული მსაზღვრელისგან, არამედ სხვა ბრუნვაში მდგარი მსაზღვრელისა და ნაზმნარი სახელით გადმოცემული წევრისგან (**ხელით წერა, ჯოხით სიარული, ალაღად თქმული, მრუდედ დადგმული...**) ასევე: თანდებულიანი სახელისაგან (რომელიც შეიძლება იყოს უბრალო დამატება ან გარემოება) და უთანდებულო ნაზმნარი სახელით გადმოცემული წევრისგან (**მონადირისგან ხელშეუხებელი, ადამიანისგან მოკლული; სოროში მჯდომი; ჩემზე საუბარი** დიდხანს გრძელდებოდა; **სახლისკენ მიმავალი...**). მართალია, ყველა ამ ტიპის წყვილში მართვაა და წამყვანი სიტყვა შესიტყვების მეორე წევრია, რომელიც მოითხოვს, რომ პირველი წევრი უცვლელად იყოს წარმოდგენილი იმ ფორმით, რომელიც აქვს, თუმცა მათზე ცალკე იმიტომ უნდა ვიმსჯელოთ, რომ მათ არ ეწარმოებათ ინვერსიული წყობა (განსხვავებით ნათესაობითი ბრუნვის ფორმით წარმოდგენილი სუბსტანტიური მსაზღვრელისა: აბრეშუმის ქსოვილი//ქსოვილი აბრეშუმისა...).

ამავე ტიპისაა -ვით' თანდებულიანი სახელით გადმოცემული სინტაგმებიც: **დედასავით** კითხვა, **დედასავით** საქმე, **მამასავით** მართალი, **ბავშვივით** ლამაზი,



**ვაზივით ნაზი...** წინადადებიდან: დედასავით საქმე იცოდა. შემდეგი სინტაქსური წყვილები გამოიყოფა. 1. დედასავით საქმე; 2. საქმე იცოდა. მოცემულ შესიტყვებაში უბრალო დამატება მიემართება სახელით გადმოცემულ წევრს და არა შემასმენელს. თუკი ადგილებს შევუნაცვლებთ, მივიღებთ ასეთ წინადადებას: საქმე დედასავით იცოდა. შესაბამისად წყვილებიც ასე განაწილდება: 1. საქმე იცოდა; 2. დედასავით იცოდა.

ორივე შემთხვევაში *დედასავით* წევრი უბრალო დამატებაა, ე. ი. მისი სინტაქსური ფუნქცია უცვლელია, მხოლოდ ის წევრია სხვადასხვა, რომელსაც მიემართება. აქ ყურადღებას ვამახვილებთ იმ ფაქტზე, რომ იცვლება სინტაქსური დამოკიდებულების სახე. პირველ შემთხვევაში (დედასავით საქმე) სახელებს შორის შუალობითი მართვაა, ხოლო მეორე შემთხვევაში (დედასავით იცოდა) ცალმხრივი მართვაა (სუბორდინაცია), სახელსა და ზმნას შორის.

ამ შეხედულების მიხედვით, ზოგჯერ წინადადების წევრის გადასმა ცვლის არამართო სინტაქსურ მიმართებას, არამედ მის სინტაქსურ ფუნქციასაც. მაგალითად: **კაცი მთასავით იდგა და მთასავით კაცი იდგა.**

-ვით' თანდებულიანი სიტყვის სინტაქსური ფუნქციის შესახებ ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში არაერთი თვალსაზრისია გამოხატული. ზოგი მკვლევრის მიერ გააზრებულია ვითარების გარემოებად, გამოხატავს მოქმედების მდგომარეობას და დაესმის კითხვა - როგორ?

თ. ბურჭულაძის თვალსაზრისით, „ვით' თანდებულიანი ფორმები სინტაქსურ წყვილს ქმნიან არა მხოლოდ შემასმენელთან, არამედ სხვა წევრებთანაც, ამ თვალსაზრისით, ის მკვეთრად განსხვავდება ვითარების გარემოებისგან. ერთ-ერთი განმასხვავებელი ფაქტორი ზოგადად უბრალო დამატებასა და გარემოებას შორის ისაა, რომ ვითარების გარემოება გადმოიცემა ზმნიზედით, უბრალო დამატება სახელით და მიემართება სხვადასხვა წევრს, გარემოება კი მხოლოდ - შემასმენელს (ბურჭულაძე, 2013: 45-46). ერთი რამ ცხადია, წინადადებებში: მთასავით კაცი იდგა და კაცი მთასავით იდგა. შესიტყვება სხვადასხვაგვარად გამოიყოფა (I. 1. მთასავით კაცი; 2. კაცი იდგა. II. 1. კაცი იდგა; 2. მთასავით იდგა), სინტაქსური წყვილი - „კაცი მთასავით“ - ვერ გამოიყოფა. პირველ წინადადებაში -ვით' თანდებულიანი სახელი უბრალო დამატებაა და მიემართება სახელით გადმოცემულ წევრს (კაცი), ხოლო მეორე შემთხვევაში ვითარების გარემოებაა და მიემართება ზმნა-შემასმენელს (იდგა).

აქვე უნდა გამოიყოს მეხუთე ქვესახეობაც: ორი თანდებულიანი სახელის შემცველი სინტაგმები: **დედასთან საუბარზე** ჩაფიქრებულიყო; **მთებში მოგზაურობაზე** ოცნებობდა; **ბავშვთან თამაშში** გართულიყო; **წიგნზე მუშაობაში** დაღლილიყო; **მეგობართან შეხვედრაზე** ნერვიულობდა; **დირექტორთან მოლაპარაკებაზე** შეთანხმდნენ..., რომლებიც ხშირად გვხვდება ქართულ მეტყველებაში, თუმცა მათი სტრუქტურულ-სემანტიკური ანალიზი არ მომხდარა.

ამ ტიპის სინტაგმებზე შეიძლება რამდენიმე მნიშვნელოვანი დაკვირვების გაკეთება: 1. სინტაქსური თვალსაზრისით, აქ გვაქვს მსაზღვრელ-საზღვრულის ურთიერთობა, სადაც პირველი თანდებულიანი სახელი მსაზღვრელია, ხოლო მეორე - საზღვრული; 2. სემანტიკური თვალსაზრისით, ეს წყვილები გამოხატავს პროცესს ან მოქმედებას და მის მონაწილეს. მაგალითად: „მეგობართან შეხვედრაზე“ - შეხვედრა (პროცესი) ხდება მეგობართან (მონაწილე); „წიგნზე მუშაობაში“ - მუშაობა (პროცესი) ხდება წიგნზე (ობიექტი); 3. საინტერესოა თანდებულების კომბინაცია: -თან + -ზე (მეგობართან შეხვედრაზე); -ში + -ზე (მთებში მოგზაურობაზე); -თან + -ში (ბავშვთან თამაშში)...; 4. მეორე სახელი ხშირად არის მასდარი (მოქმედების სახელი): შეხვედრა, მუშაობა, თამაში, მოგზაურობა და ა.შ.

ამ ტიპის სინტაქსური შეკავშირება წარმოადგენს მართვის სახეობას. ეს კონსტრუქცია იმ კუთხითაც საინტერესოა, რომ აქ გვაქვს ორმაგი მართვა: 1. პირველი

თანდებულიანი სახელი მართავს მეორეს (მაგ.: „დირექტორთან მოლაპარაკებაზე“) და 2. მეორე თანდებულიანი სახელს ზმნა მართავს (მაგ.: „მოლაპარაკებაზე შეთანხმდნენ“).

**დასკვნა.** ამ მონაცემებზე დაყრდნობით, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ქართულ ენაში სახელური სინტაგმის სტრუქტურული მრავალფეროვნება განპირობებულია მისი შემადგენელი კომპონენტების სხვადასხვა ტიპით. კვლევამ აჩვენა, რომ სახელური სინტაგმა ხუთი ძირითადი სტრუქტურული მოდელით არის წარმოდგენილი: სახელური სინტაგმის პირველი ტიპი, რომელიც ატრიბუტული მსაზღვრელისა და საზღვრულისგან შედგება (აქაური წყალი, ჩემი ბარათი...), წარმოადგენს უმარტივეს და ყველაზე გავრცელებულ მოდელს; მეორე ტიპი - სუბსტანტიური მსაზღვრელისა და საზღვრულის კომბინაცია (მთაწმინდის ნიავი, აბრეშუმის ქსოვილი...) ასევე ხშირად გვხვდება და გამოხატავს კუთვნილებით-წარმომავლობით მიმართებებს. მესამე ტიპი, სადაც ატრიბუტული მსაზღვრელი თანდებულიანი სახელს უკავშირდება (ლამაზ ეზოსთან, ძველ ქალაქში, მაღალ მწვერვალზე...), მეოთხე ტიპი - თანდებულიანი სახელისა და უთანდებულო სახელის შეერთებით მიღებული შესიტყვება (სოროში მჯდომი, ადამიანისგან მოკლული...), წარმოადგენს უფრო რთულ სტრუქტურულ ერთეულს. განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს მეხუთე ტიპი - ორი თანდებულიანი სახელისგან შემდგარი სინტაგმა (დირექტორთან მოლაპარაკებაზე, წიგნზე მუშაობაში...), რომელიც სტრუქტურულად ყველაზე რთულია და სპეციფიკურ სემანტიკურ-სინტაქსურ მიმართებებს გამოხატავს. ეს უკანასკნელი მოდელი განსხვავდება სხვა ტიპებისგან იმით, რომ მასში ორივე კომპონენტი თანდებულიანია და მათ შორის არსებული სინტაქსური კავშირიც საინტერესოა. რაც შეეხება სინტაქსური შეკავშირების სახეს, მხოლოდ პირველ შემთხვევაში გვაქვს შეთანხმება, ყველა დანარჩენში - მართვა.

აღნიშნული სტრუქტურული მრავალფეროვნება მიუთითებს ქართული ენის სინტაქსური სისტემის მოქნილობასა და გამომსახველობით სიმდიდრეზე, რაც კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ სახელური სინტაგმები საჭიროებს დაწვრილებით ჩაშლას.

### გამოყენებული ლიტერატურა

- ბურჭულაძე, თ. (2013). *-ვით* თანდებულიანი უბრალო დამატებისა და ვითარების გარემოების გამიჯვნისათვის. *იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერება*. XVI. თბილისი.
- ბურჭულაძე, თ. (2018). *წინადადების წევრთა სინტაგმატიკის საკითხი ქართულში*. თბილისი.
- გეგუჩაძე, ლ. (2010). *ქართული ენა, სინტაქსის საკითხები*. თბილისი.
- დავითიანი, ა. (1973). *ქართული ენის სინტაქსი*. თბილისი.
- კარტოზია, გ. (1996). ერთი ტიპის შესიტყვების ორი ვარიანტისათვის ქართულსა და ზანურში. *ქართველური მემკვიდრეობა*. I. ქუთაისი.
- კვაჭაძე, ლ. (2010). *თანამედროვე ქართული ენის სინტაქსი*. თბილისი.
- კიზირია, ა. (1982). *მარტივი წინადადების შედგენილობა ქართველურ ენებში*. თბილისი.
- კიზირია, ა. (1954). სინტაგმის საკითხისათვის. *თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები*. ტ. 53. თბილისი.
- ჩიქოვაძე, არნ. (2010). *შრომები*. თბილისი.

## REFERENCES

- burch'uladze, t. (2013). -vit' tandebuliani ubralo damat'ebisa da vitarebis garemoebis gamijvnisatvis [-vit' for the separation of simple additions and circumstances of the situation]. *iberiul-k'avk'asiuri enatmetsniereba [Ibero-Caucasian Linguistics]*. XVI. Tbilisi.
- burch'uladze, t. (2018). *ts'inadadebis ts'evrta sint'agmat'ik'is sak'itkhi kartulshi [The issue of syntagmatics of sentence members in Georgian]*. Tbilisi.
- geguchadze, l. (2010). *kartuli ena, sint'aksis sak'itkhebi [Georgian language, issues of syntax]*. Tbilisi.
- davitiani, a. (1973). *kartuli enis sint'aksi [Syntax of the Georgian language]*. Tbilisi.
- k'art'ozia, g. (1996). erti t'ip'is shesit'qvebis ori variant'isatvis kartulsa da zanurshi [For two variants of one type of conjunction in Georgian and Zanuri]. *kartveluri memk'vidreoba [Kartvelian Heritage]*. I. Kutaisi.
- k'vach'adze, l. (2010). *tanamedrove kartuli enis sint'aksi [Syntax of the modern Georgian language]*. Tbilisi.
- k'iziria, a. (1982). *mart'ivi ts'inadadebis shedgeniloba kartvelur enebshi [The construction of simple sentences in the Georgian languages]*. Tbilisi.
- k'iziria, a. (1954). sint'agmis sak'itkhisatvis [On the issue of syntagm]. *tbilisis sakhelmts'ipo universit'et'is shromebi [Proceedings of Tbilisi State University]*. Vol. 53. Tbilisi.
- chikobava, arn. (2010). *shromebi [Proceedings]*. Tbilisi.